

Hans Christian Andersen

Palčica

Mala morska deklica

Princesa na zrnu graha

Mladinska knjiga
ZALOŽBA

Ljubljana • Zagreb • Beograd • Sarajevo
Skopje • Bukarešta

Palčica

Nekoč je živela žena, ki si je nadvse želela čisto majceno detece, a sploh ni vedela, kje naj ga dobi. Pa je šla k stari čarovnici in ji dejala: »Tako zelo bi rada imela majhno dete, povej mi, kje naj ga dobim.«

»No, tega pa ne bo težko urediti!« ji je dejala čarovnica. »Tu imaš ječmenovo zrno, ki pa se razlikuje od tistega, ki raste na kmetovem polju in s katerim krmijo kokoši. Vsa-di ga v cvetlični lonček, pa boš imela kaj videti!«

»Najlepša hvala!« je dejala žena in dala čarovnici dvanajst krajcarjev, se odpravila domov in posadila ječmenovo zrno. Kmalu je zrasla lepa velika cvetlica, na las

podobna tulipanu, cvetni listi pa so bili močno stisnjeni, kot da je še vedno v popku.

»Kako ljubka cvetlica!« je dejala žena, jo poljubila na lepe rdeče in rumene liste, a v trenutku, ko jo je poljubila, je v cvetlici nekaj počilo in se je razprla. Šele zdaj je bilo videti, da je pravi tulipan, v cvetu pa je na zelenem stolu sedela čisto majcena deklica, tako lepa in nežna, in ker ni bila večja od palca, so jo klicali Palčica.

Lepo položčena orehova lupina ji je bila zibelka, lističi sinje vijolice so ji bili žimnice, z listom vrtnice pa se je odevala. V lupini je spala ponoči, podnevi pa se je igrala na mizi, kamor je žena postavila krožnik in ga obdala z venčkom iz cvetlic, ki so stebelca namakale v vodi. Po vodi je plaval velik tulipanov list, na njem pa je sedela Palčica in jadrala z enega konca krožnika na drugi; veslala je z dvema koncema konjske žime. Prav lepo jo je bilo videti. Znala je tudi peti, o, prelepo in prisrčno, kakor nihče tam okoli. –

Neke noči, ko je ležala v svoji lepi postelji, je skozi razbito okensko steklo skočila ostudna krastača; ena šipa je bila razbita. Krastača je bila zelo grda, velika in mokra, skočila je naravnost na mizo, kjer je Palčica spala pod rdečim listom vrtnice.

»To bo lepa žena mojemu sinu!« je dejala krastača in pograbila orehovo lupino, v kateri je spala Palčica, ter skozi okno odskakala na vrt.

Tam je tekla velika, široka reka, obrežje pa je bilo zamočvirjeno in blatno; tu je živela krastača s sinom. Uh, tudi on je bil grd in odvraten, na las podoben svoji materi: »Kvak kvak, rega rega kvak!« To je bilo vse, kar je znal reči, ko je zagledal ljubko deklico v orehovi lupini.

»Ne govori tako glasno, da se ne bo zbudila!« je dejala stara krastača, »saj bi nama še ušla, lahka je kot labodji puh! Odnese la jo bova na velik lokvanjev list sredi reke, tako je majhna, da bo list zanjo kot otok! Od tam ne bo mogla zbežati, medtem ko bova v barju pripravljala razkošno sobano, kjer si bosta potem ustvarila dom.«

Na reki je raslo toliko lokvanjev s širokimi zelenimi listi, da se je zdelo, da plavajo po gladini. List, ki je bil najbolj oddaljen od obrežja, je bil največji; k njemu je zaplavala stara krastača in tam odložila orehovo lupino s Palčico.

Mala revica se je zbudila že navsezgodaj, in ko je opazila, kje je, je začela na moč bridko jokati, kajti veliki zeleni list je vsenaokrog obdajala voda, da sploh ni mogla na kopno.

Stara krastača je sedela v barju in krasila sobano z bičjem in rumenimi popki lokvanjev – za novo snaho mora biti vse v najlepšem redu – potem pa je z grdim sinom zaplavala k listu, kjer je stala Palčica; šla sta po njeno lično posteljo, da bi jo postavila v poročno spalnico, še preden bo sama stopila vanjo. Stara krastača se je pred njo priklonila globoko v vodo in dejala: »Zdaj pa boš videla mojega sina, ki ti bo za moža, prav gosposko bosta živela v barju!«

»Kvak kvak, rega rega kvak!« pa je bilo vse, kar je rekel sin.

Potem sta z ljubko posteljico odplavala, Palčica pa je na zelenem listu sedela čisto sama in jokala, saj ni hotela živeti pri ostudni krastači ali pa imeti njenega odvratnega sina za moža. Ribice, ki so plavale v vodi, so krastačo verjetno videle in tudi slišale, kaj je rekla, zato so dvignile glavice iz vode, da bi vendar videle drobno deklico. Brž ko so jo zagledale, se jim je zazdela tako ljubka, da jim je bilo zelo hudo ob misli, da bo morala h grdi krastači. Ne, to se pa že ne sme zgoditi. V vodi so obdale zeleno steblo, ki je držalo list, na katerem je stala, in ga z zobmi pregrižle, da je list s Palčico zdrsel po reki navzdol, proč, daleč proč, kamor krastača ni mogla priti.

Palčica je jadrala mimo mnogih mest, ptičice, ki so se dele v grmovju, so jo videle in zapele: »Kako prisrčen deklič!« List pa je z njo plaval vse bolj daleč; tako je pripotovala v tuje dežele.

Ljubek metuljček belinček jo je ves čas obletaval, nazadnje pa je sedel na list, saj mu je bila Palčica prav zares všeč. Deklica je bila tudi vesela, ker ji krastača ni mogla več do živega, in koder je jadrala, je bilo vse tako lepo; sonce je sijalo na vodno gladino, da je bila kakor najlepše zlato. Potem si je odvezala prepasnico, en konec zavezala okrog metulja, drugega pa je pričvrstila na list; tako je list drsel mnogo hitreje in ona z njim.

Tedajci je priletel velik majski hrošč, jo zagledal in jo s krempljem v hipu zagrabil okrog vitkega pasu ter poletel z njo na drevo, zeleni list pa je še kar naprej plul po reki navzdol in z njim metulj, kajti bil je privezan nanj in se ga ni mogel rešiti.

Joj, kako se je uboga Palčica prestrašila, ko je majski hrošč poletel z njo na drevo, še najbolj pa je bila potrta zaradi lepega belina, saj ga je privezala za list; ker se ga ni mogel več rešiti, bo moral umreti od lakote. Majski hrošč pa se ni niti malo zmenil zanj. S Palčico je sedel na največji zelen list na drevesu, ji dal jesti sladkega cvetličnega

nektarja in dejal, da je zelo ljubka, čeprav ni prav nič podobna majskim hroščem. Potem so ju obiskali še vsi drugi majski hrošči, ki so živeli na drevesu; ogledovali so si Palčico, mlade majske hroščice pa so postrigle s tipalkami in dejale: »Samo dvoje nog ima, kakšna žalost!« »Pa tudi tipalk nima!« je dejal nekdo drug. »Kako vitkega života je, fej! Saj je taka kot ljudje! Kako grda je!« so pravile samičke majskih hroščev, čeprav je bila Palčica res ljubka. Tako je sprva mislil tudi majski hrošč, ki jo je pograbil, ko pa so vsi govorili, da je grda, je nazadnje tudi sam začel verjeti njihovim besedam in je sploh ni več hotel imeti; naj odide, kamor hoče. Z drevesa so z njo zleteli na tla in jo postavili na marjetico. Tam je jokala, ker je bila tako grda, da je še majski hrošč ni hotel, pa čeprav si lepše ne bi mogli niti zamisliti, tako nežna in krhka kot list vrtnice.

Vse poletje je uboga Palčica živela čisto sama v velikem gozdu. Iz travnih bilk si je spletla posteljo in jo obesila pod velik repuhov list, da ni deževalo nanjo; s cvetic je pobirala sladki med, da si je z njim potešila lakoto, in pila roso, ki je vsako jutro pokrila liste. Tako sta minila poletje in jesen, zdaj pa je prišla zima, mrzla, dolga zima. Vse ptice, ki so ji tako lepo pele, so odletele proč, dreve-

sa in cvetlice so uvene, veliki repuhov list, pod katerim je prebivala, pa se je nagubal in stisnil v rumeno, uvelo bilko. Palčica je trpela v strašni zimi, kajti njena oblačila so se raztrgala, sama pa je bila tako nežna in drobcena, ubožica, da bi kmalu umrla od mraza. Začelo je snežiti in vsaka snežinka, ki je padla nanjo, je bila zanjo kot polna lopata za nas, kajti mi smo veliki, ona pa je merila le en palec. Potem se je zavila v uvel list, v katerem pa ji ni bilo nič topleje, in se je zato tresla od mraza.

Čisto ob robu gozda, kamor je zdaj prispela, se je razprostiralo veliko žitno polje, na njem pa že zdavnaj ni bilo več pšenice, samo golo, suho strnišče je štrlelo iznad zamrznjene zemlje. Zanj pa je bilo, kot bi se prebijala skozi gozd, joj, kako se je tresla od mraza! Tako je dospela do vrat poljske miši. Pod žitnim strniščem je imela majhno luknjo. V njej je bilo poljski miši toplo in udobno, imela je izbo, polno žita, lepo kuhinjo in jedilnico. Uboga Palčica se je postavila pred vrata kakor siromašna beračica in prosila za majhen košček ječmena, saj že dva dni ni zaužila niti grižljaja.

»Revica!« je dejala stara poljska miš, ki je bila pravzaprav dobrega srca. »Stopi v moj topli domek, da bova skupaj jedli!«

Palčica ji je bila všeč, zato ji je dejala: »Če hočeš, ostani pri meni čez zimo, vendar mi boš morala pospravljati in pripovedovati zgodbe, ki jih imam tako rada.« Palčica je postorila, kar je dobra stara poljska miš zahtevala, in tako se ji je zelo dobro godilo.

»Kmalu bova dobili obisk!« je dejala poljska miš. »Vsak teden me obišče moj sosed. Dosti premožnejši je od mene; ogromne dvorane ima in nosi prelep črn žameten kožuh! Če se ti posreči omožiti z njim, boš dobro preskrbljena; žal pa je slep. Pripoveduj mu najlepše zgodbe, kar jih poznaš!«

Palčica se ni zmenila za vse to, sploh ji ni bilo do sosedu, ker je bil krt. Na obisk je prišel v črnem žametnem kožuhu. Sila bogat je in nadvse učen, je povedala poljska miš, njegovo stanovanje je bilo več kot dvajsetkrat večje od njenega, ogromno je vedel, vendar sploh ni maral sonca in lepih cvetlic, zanje ni imel dobre besede, saj jih ni še nikoli videl. Palčica je morala peti in zapela je »Leti, leti, majski hrošč!« in »Menih se sprehaja po travnikih«, da se je krt zaradi njenega lepega glasu kar zaljubil vanjo, vendar ni črhnil niti besede, ker je bil tak resnobnež. –

Nedavno je izkopal dolg podzemni rov od svojega do njenega doma in dovolil poljski miši in Palčici, da se po

mili volji sprehajata po njem. Opozoril pa ju je, naj se ne ustrašita ptiča, ki mrtev leži v rovu; to je bil pravi pravcati ptič s perjem in kljunom, ki je verjetno šele nedavno umrl, v začetku zime, zdaj pa je bil pokopan ravno tam, kjer je krt izkopal rov.

Krt je z usti pobral košček prhnine, ki se sveti kakor ogenj v temi, stopil naprej in jima razsvetljeval dolgi temni rov. Ko so prislpeli do kraja, kjer je ležal mrtvi ptič, je krt prislonil k stropu svoj široki nos in odrinil zemljo, da je nastala velika luknja, skozi katero je prodirala svetloba. Sredi prostora je ležala mrtva lastovka, lepa krila je stiskala k telesu, noge in glavo pa je skrivala pod perjem; uboga ptica je prav gotovo umrla od mraza. Palčici se je milo storilo, drobne ptičice je imela tako zelo rada, saj so ji vse poletje tako lepo prepevale in ščebetale, krt pa jo je sunil s svojimi kratkimi nogami in dejal: »Zdaj pa nič več ne čivka! Prav žalostno je, če se rodiš kot droben ptič! Hvala bogu, da ne bom imel takih otrok; ptič ne zna drugega kot čivkati, pozimi pa mora umreti od lakote!«

Palčica ni nič rekla, ko pa sta se krt in poljska miš obrnila s hrptom proti ptičku, se je sklonila k njemu, odmaknila perje, ki mu je prekrivalo glavico, in ga poljubila na zatisnjene oči. »Mogoče je tisti ptiček, ki mi je poleti tako

lepo pel,« je pomislila, »koliko radosti si mi prinesel, dragi, lepi ptiček!«

Krt je potem zadelal luknjo, skozi katero je sijala dnevna svetloba, in pospremil dami domov. Ponoči Palčica sploh ni mogla zaspiti, zato je vstala iz postelje, iz sena spletla veliko lepo pregrinjalo in ga odnesla k mrtvemu ptičku. Z njim ga je odela in ga obložila z mehkim bombažem, ki ga je našla pri poljski miši, da bi mu bilo toplo v mrzli zemlji.

»Zbogom, lepi mali ptiček!« je dejala. »Zbogom in hvala za lepe pesmi, ki si mi jih pel poleti, ko so bila še vsa drevesa zelena, sonce pa nas je grelo!« Potem je položila glavo na njegove prsi, a se je v hipu prestrašila, saj se ji je zazdelo, da znotraj nekaj bije. Bilo je njegovo srce. Ptiček ni bil mrtev, le otrpel je na zimo, zdaj pa ga je toplota zopet predramila.

Jeseni lastovke odletijo v tople kraje, če pa se kaka zamudi, od hudega mraza skoraj mrtva pade na tla in tam obleži, mrzli sneg pa jo prekrije.

Palčica se je od silnega strahu pošteno tresla, saj je bila ptica precej večja od nje, ki je merila samo palec, vendar je zbrala pogum in ubogo lastovko z bombažem še tesneje obložila ter prinesla metin list, s katerim se je sama pokrivala, in ji ga položila na glavo.

Naslednjo noč se je spet odkradla v rov k ptici, ki se je zdaj že povrnila v življenje, vendar je bila še tako šibka, da je lahko le za bežen trenutek odprla oči in pogledala Palčico, ki je stala s koščkom prhnine v roki, saj druge razsvetljave ni imela.

»Hvala ti, ljubki otročič!« ji je dejala bolna lastovka. Tako lepo sem se ogrela! Kmalu se mi bodo povrnila moči in bom lahko zletela ven na toplo sonce!«

»O!« je zavzdihnila Palčica. »Zunaj je hud mraz, sneži in zmrzuje! Kar ostani v topli postelji, jaz pa bom skrbela zate!«

V cvetnem listu je lastovki prinesla vodo, popila jo je in ji pripovedovala, kako si je na trnovem grmu poškodovala krilo, zato ni mogla tako hitro leteti kot druge ptice, ki so letele daleč, daleč proč v tople kraje. Nazadnje je padla na zemljo, več pa se ni mogla spomniti in sploh ni vedela, kako je prišla tja.

Vso zimo je ostala v rovu, Palčica pa je lepo skrbela zanj in jo imela silno rada; ne krtu ne poljski miši ni o tem niti črhnila, saj nista marala uboge revne lastovke.

Brž ko je prišla pomlad in je sonce ogrelo zemljo, se je lastovka poslovila od Palčice, ki ji je odprla luknjo, ki jo je krt izkopal skozi strop. Sonce ju je prijazno obsijalo in lastovka jo je vprašala, ali ne bi hotela kar z njo; lahko bi

sedla na njen hrbet in bi odleteli daleč v zeleni gozd. Palčica se je zavedala, da bi razžalostila poljsko miš, če bi jo takole zapustila.

»Ne, ne morem!« je dejala Palčica. »Zbogom, zbogom, dobra, ljubka deklica!« je odvrnila lastovka in odletela proti soncu. Palčica je gledala za njo in solze so ji stopile v oči, saj je imela ubogo lastovico zelo rada.

»Čiv čiv!« je še zaščeбетala ptica in odletela v zeleni gozd. –

Palčica je bila resnično žalostna. Ni smela ven na toplo sonce; žito, ki so ga posejali na polju nad domom poljske miši, pa je zraslo že tako visoko, da je bilo pravi neprehodni gozd za ubogo drobno deklico, ki je merila le en palec.

»Poleti si boš pripravljala balo!« ji je dejala poljska miš, kajti sosed, dolgočasni krt v črnem žametnem kožuhu, jo je vendarle zasnubil. »Priskrbeti si moraš volno in lan. Ne bo se ti slabo godilo, ko boš krtova žena!«

Palčica je morala vrteti vreteno, poljska miš pa ji je posodila štiri pajke, da so predli in tkali dan in noč. Vsak večer ju je obiskal krt in kar naprej govoril, da ko bo poletja konec, sonce še zdaleč ne bo več tako pripekalo kot zdaj, ko tako žge zemljo, da je trda kot kamen; da, ko bo

poletja konec, se bo lahko oženil s Palčico. Ona pa se tega nikakor ni veselila, saj sploh ni marala za dolgočasnega krta. Vsako jutro, ko je vzšlo sonce, in vsak večer, ko je zašlo, je smuknila na prag, in ko je veter razmaknil pšenično klasje, da je videla modro nebo, je razmišljala, kako svetlo in lepo je zunaj, in silno si je želela, da bi spet videla drago lastovko; vendar se ne bo več vrnila, gotovo je odletela daleč proč v lepi zeleni gozd.

Ko je prišla jesen, je bila vsa bala pripravljena.

»Čez štiri tedne se boš poročila!« ji je dejala poljska miš. Palčica pa je zajokala in dejala, da noče dolgočasnega krta.

»Kaj čenčaš!« je rekla poljska miš. »Ne trmoglavi, sicer te bom ugriznila z belimi zobmi! Dobila boš vendar čudovitega moža! Niti kraljica nima takega črnega žametnega krzna kakor on! Kuhinjo in klet ima polno. Raje se lepo zahvali Bogu zanj!«

Tako je napočil poročni dan. Krt je že prišel, da odpelje Palčico; z njim naj bi živela globoko pod zemljo, nikoli več ne bi stopila na toplo sonce, ker ga ni maral. Uboga deklica je bila silno žalostna, želela se je posloviti od lepega sonca, ki ga je pri poljski miši smela opazovati vsaj s praga.

»Zbogom, svetlo sonce!« je dejala in kvišku iztegnila roke ter stopila nekaj korakov izpred hiške poljske miši; zdaj je bilo namreč žito požeto in ostalo je le še suho strnišče. »Zbogom, zbogom!« je dejala in z drobnimi ročicami objela rdečo cvetlico, ki je tam rasla. »Pozdravi mi malo lastovico, če jo boš videla!«

»Čiv čiv!« je v tistem trenutku zaslišala nad svojo glavo; pogledala je kvišku, bila je mala lastovka, ki je ravno priletela mimo. Takoj ko je zagledala Palčico, se je silno razveselila. Palčica ji je povedala, da se noče omožiti z grdim krtom, s katerim naj bi potem živela globoko pod zemljo, kamor nikoli ne posije sonce. Ni si mogla kaj, da ne bi zajokala.

»Bliža se mrzla zima,« je dejala drobna lastovka. »Odletela bom daleč v tople kraje. Bi šla z menoj? Kar na hrbet mi sedi! Le dobro se priveži s prepasnico, pa bova odleteli proč od grdega krta in njegovega mračnega doma, daleč čez hribe v tople kraje, kjer sonce lepše sije kot tukaj, kjer je večno poletje in čudovito cvetje. Kar poleti z menoj, ljubka mala Palčica, ki si mi rešila življenje, ko sem zamrznjena ležala v temačnem podzemlju.«

»Prav rada pojdem s teboj!« je rekla Palčica in ji sedla na hrbet, noge je naslonila na njena razprta krila, pas je

močno zavezala okoli enega od najmočnejših peres. Potem je lastovka poletela visoko v zrak, čez gozdove in jezera, visoko nad gorske očake, ki so pokriti z večnim snegom. Palčico je stresal mrzli zrak, pa je zlezla pod toplo pero in pomolila le glavico, da je videla vso lepoto pod seboj.

Tako sta prispeli v tople kraje. Sonce je sijalo bolj žarko kot pri nas, nebo je bilo dvakrat višje, po nasipih in plotih pa so se vile prelepe zelene in modre vinske trte. V gajih so rasle limone in pomaranče, dišalo je po mirti in meti, po cestah pa so tekali nadvse ljubki otroci in se igrali z velikimi pisanimi metulji. Lastovka pa je še kar letela in bilo je vse lepše in lepše. Pod najčudovitejšimi zelenimi drevesi ob modrem jezeru je stal grad iz bleščeče belega marmorja še iz davnih časov, vinske trte so se vile okrog visokih stebrov; čisto na vrhu je bilo veliko lastovičjih gnezd in v enem je prebivala lastovka, s katero je potovala Palčica. –

»Tu je moj dom!« je dejala lastovka. »Kar sama si izberi eno od najlepših cvetlic, ki rastejo tu spodaj, pa te bom spustila nanjo. Tu ti bo tako lepo, kot si lahko le želiš!«

»Kako lepo!« je dejala Palčica in tlesknila z ročicami.

Tam je ležal ogromen bel marmornat steber, ki je padel na tla in se prelomil na tri kose, med njimi pa so rasle

najlepše visoke bele cvetlice. Lastovka je Palčico ponesla na širok list. Ampak kako se je začudila! V cvetu je sedel možic, tako bel in prosojen, kot bi bil iz samega stekla; na glavi je imel ljubko zlato krono, na ramenih pa prečudovita svetleča krila. Tudi sam ni bil večji od Palčice. Bil je cvetlični angel. V vsakem cvetu je živel tak možic ali ženkica, ta pa je bil njihov kralj.

»Ljubi bog, kako je lep!« je zašepetala Palčica lastovki. Mali princ se je lastovke silno prestrašil, saj je bila zanj, ki je bil tako majhen in droban, nadvse ogromna ptica. Ko pa je zagledal Palčico, se je na vso moč razveselil – bila je najlepše dekle, kar jih je kdaj videl. Zato si je snel zlato krono in jo poveznil na njeno glavo, jo vprašal, kako ji je ime in ali želi postati njegova žena in s tem tudi kraljica vseh cvetic! Da, to je bil mož, ki je bil čisto drugačen od krastačinega sina in krta v črnem žametnem kožuhu. Zato je privolila, in iz vsakega cveta sta stopila gospa ali gospod. Bili so tako lepi, da jih je bilo veselje videti, vsak je Palčici prinesel darilo, najlepše med njimi pa je bil par lepih kril velike bele muhe; pričvrstili so jih Palčici na hrbet, da bi tudi ona lahko letala od cveta do cveta. Bilo je veliko veselje, mala lastovka pa je sedela v gnezdu in jim nadvse lepo prepevala, čeprav je bila v srcu žalostna, saj je imela Palčico zelo rada in se ni hotela ločiti od nje.

»Ne boš se več imenovala Palčica!« ji je dejal cvetlični angel. »To ime je grdo, ti pa si lepa. Klicali te bomo Maja!«

»Zbogom, zbogom!« je zaklicala mala lastovica in odletela iz toplih krajev daleč proč, nazaj na Dansko. Tam si je spletla gnezdece nad oknom, kjer živi mož, ki zna pripovedovati pravljice, zapela mu je čiv čiv, in tako smo izvedeli vso zgodbo.